

olsa gerektir. İptidai şamanizm devrinde bu «es»ler Yakut şamanizmindeki ije kıl gibi telâkki edilmiş olacaktır.

Altay şamanizminde 'yula' denilen ruh ije kılın bir varyasyonu olsa gerektir. V. A. Anohinin verdiği malumata göre 'yula' insanın veya hayvanın eşidir. Yula cesetten ayrılp müstekil yaşıyabilir.⁹

Yukarıda naklettiğimiz Topçan şamanın menkibesine benzeyen bir menkibe Karaca Ahmet oğlu Haci Tuğrul iler sultan Hacım hakkında da söylemiş olduğu anlaşılmaktadır. Güvercin olan Sultan Hacımı yakalamak için Haci Toğrul doğan olup havaya ağmıştır¹⁰.

Kahramanların «suret değiştirmeleri (hayvan, ağaç ve saire şekline girebilmeleri), «canlarını bir hayvan, bilhassa kuş suretinde saklama-ları» bütün kavimlerin masallarında rastlanan cihanşumul bir motiftir. Hayvanla ilgili olan bu gibi inançların ve masal motiflerinin totem kültüyle alakası olup olmadığı ve umumiyetle menşeleri meselesi henüz kat'i olarak halledilmiş değildir. Yakut şamanizmindeki 'ije kıl' meselesi de böyledir.

MURAD I. TESİSLERİ VE BURSA İMARETİ VAKFIYESİ*

M. Tayyib Gökbilgin

Osmanlı tarihinin ilk zamanlarına âit yazılı kaynakların başında vakfiyeleri mutalâa etmek mecburiyetindeyiz. Vakıfların asırlar boyunca enstitüsüyon tarihi bakımından da taşıdığı müstesna ehemmiyet gözönüne alınırsa ve diğer resmi vesikaların, arşiv kayıtlarının, tahrir defterlerinin mefkud olduğu devir bahis mevzuu olursa, vakfiyelerin bir tarihçi için ne kadar kıymetli bir kaynak olabileceği kolaylıkla takdir olunur.

Osmanlı devletinin kurulduğu günden itibâren bir nevi arşivi bulunduğunu iddia etmek mümkündür. Hükümdar beratlarını, sancakbeyi bitilerini, kadı hüccetlerini de nazar-ı itibâra alarak bu vesikaların oldukça zengin bir kemiyyet ve keyfiyyette bulunduğu söyliyebiliriz. Ancak, bunlardan bugün elimizde ne kalmıştır? XIV. asır için hemen hiç bir şey. XV. asırın ilk yarısı için de pek az şey. Bunlar ne olmuştur? Nerelerde kalmıştır? Ne vakit kaybolmuştur? Sonraları idare adamları veyâ vak'anüvis diyebileceğimiz ilk tarihçiler bunlardan hiç istifade etmemişler midir? Bu taraflar uzun, uzun münakaşa edilebilecek, üzerinde muhtelif faraziyeler yürütülebilecek mevzulardır.

İşte, böyle bir devrin tarihini, sosyal bünye ve karakterini, siyasi askerî... ilâh. sâhalarda rol almış şahsiyetlerin biyografisini yazmak isteyen bir tarihçi, eline geçen her türlü vakfiyeye müstesna bir kıymet ve ehemmiyet atfetmek mevki ve mecburiyetindedir. Onları tertip, tenkid ederek, sahihini ayırip onu kıymetlendirerek şayan-ı istifade bir hâle getirmek vazifesini karşısındadır. Bu itibarla, burada bahis konusu edeceğimiz vakfiyeyi bu bakımından mutalâa etmek, zarûridir.

İlk Osmanlı hükümdarları, bir taraftan, memleket açan, onu imar, iskân ve muhafaza eden, istikrarlı bir Türk cemiyeti kurulmasına hizmet eyliyen muhtelif sınıf ve mesleklerdeki kimselere temlikler, evlâdhk vakıfları yapıyorken, diğer taraftan, bizzat kendileri de, aynı maksadlarla, muhtelif yerlerde yaptıkları tesisler için vakıflar meydana getiriyorlardı. Bu tesisler ve bunlara yapılan tahsisler dînî olduğu kadar sosyal gayelere de hizmet ediyordu. Orhan Bey'in 724 tarihinde Mekece'deki zâviyeye yaptığı vakıf ile Adapazarı'nda Emir Ali-çiftliği, Kaymaklû ve Kuyumculû köylerinde bu köylerin mescidleri için, «Karagöz

⁹ A. V. Anohin, *Materialy po şamanstvu u altaytsev*, s. 19; türkçe terc. «Ülkü» dergisi, c. XV, sayı 89, s. 395.

¹⁰ Abdülbaki Gölpinarlı, Yunus Emre, s. 71.

* Bu makale, XXII. Müsteşrikler Kongresinde (1951) bir tebliğ olarak okunmuştur.

vilâyetinde» (Geyve Akhisarı) Hüseyin-köyü ve Balçık köylerinde, tevliyetini bâzı Ahi, Fakih ve Kadılara tevcih etmek suretiyle, vücuda getirdiği vakıflar, Osmanlılar'da bu vâdide tesbit edilebilen ilk örnekler olarak görülmektedir. Orhan Bey'in oğulları Süleyman Paşa ile Murad I. de, babalarının eserine uyararak, bu yolda hayli faaliyet ve gayret göstermişlerdi. Tahrir defterleri Süleyman Paşa'nın muhtelif yerlerde muhtelif kimselere türlü hizmetler mukabilinde yaptığı vakıfları bize gösterdiği gibi kendi zâviye ve imâretine âit kayıtları ve vakfiyesini de biliyoruz. Tarafından neşredilen bir monografide bunlara temas edildiği cihetle (XV-XVI. asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı, vakıflar-Mülkler-Mukataalar, İst. 1952), burada, sâdece Murad I. in bu kabil vakıflarından, Malkara'daki tesisinden ve bilhassa yeni ele geçen Bursa Kaplıca İmareti vakfiyesinden bahsedeceğiz.

Bu hususta evvelâ, onun Ahi Musâ'ya Malkara'da yaptığı evlâdlik vakfını zikretmek lazımdır: Sultan Murad'ın, ahilerinden kuşandığı kuşağı Ahi Musâ'ya kendi eliyle kuşattığı Malkara'da onu Ahi nasbettiğini ve onun nesline vakfedilen bu yere hiç bir pâdişah veya beyin, herhangi bir kadının müdâhale etmemesini bildiren ve gurre-i receb 764 (14. III. 1366) tarihini taşıyan türkçe vakîf-nâme mâtûmdur (nşr. Tahsin öz, *Tarih vesikalari*, 1941, I. sayı 4).

Filhakika, o tarihten bir asır kadar sonraki tahrir defterlerinden itibâren gerek Ahi Musâ ve gerek oğlu Tayfur namına bu evlâdlik vakfı tesbit ve tescil edilmektedir. Murad I.'in buna benzer bir şekilde, şeyhliğini evlâdlik vakfı olarak verdiği, Malkara'da Yegân-Reis zaviyesi vakfı ki bu isimde bir köyü ihtiva ediyordu, Dimetoka'da kasaba civarında tekkesinin bulunduğu yerin tahsis edildiği, Abdal Cüneyd-zâviyesi vakfı, Karaca Halil nâhiyesinde Elmalı mezreasının bulunduğu yerdeki Timurhan Şeyh vakfı, yine Dimetoka'da Hacı Fakih'e verip de sonradan oğlunun adını taşıyan Yahsi Fakih evlâdlik vakfı bu husus-taki diğer misâllerdir. Kezâ, Sultan Murad'ın, Malkara'da, hududu bir huccet-i şer'iyyede tesbit ve tescil edilen, iki parça çiftliği temlik ettiği Hacı İbri isminde biri vardır ki, burasını kırk sene mülk olarak tasarrufunda bulundurmuş ve Murad II. devrinde (844=1440), Gelibolu ve Malkara sancakbeyi İzzeddin Balaban Bey'in subâsısı huzurunda, bu yerlerin kızı Nurca'ya ırsle intikali ve onun da, başka birisine satışı tanınmış ve bu hususta yeni bir huccet tanzim edilmiştir.

Gerek evlâdlik vakfı gerek temlik suretiyle Murad I. tarafından yapılan bu tevcihler, Rumeli'de yeni fethedilen memleketlerin imâr ve ıskâni, şenlendirilmesi gayesine mâtuftu ve asırlarca vakfiyet veyâ mülkiyetleri mahfuz tutulmuştur.

Murad I. in bizzat kendisinin de Malkara'da bir tesisi vardı: Sultan Murad, ağabeyisi Süleyman Paşa namına kasabada bir câmi yaptırılmıştı ki, sonradan bu câmi, Gazi Hüdâverdigâr câmii diye şöhret bulmuştı. Bu câmîe vakîf olarak kasabada bir hamam ile yanında iki dükkan yaptırmış ve buraya kadi olanın da mütevelli olmasını şart eylemişti. Fâtih devrindeki bir tahrir defteri bu hamamın senede 6000, dükkanların da 180 akçe iradları olduğunu, mütevellinin günde iki akçe ücreti bulunduğu tesbit etmiştir. Bu devirde bu câmîde ders veren bir müderris ile Ahmed Fakih, Arab Hoca, Mevlânâ Muslihiddin veled-i Kadı Şahin gibi diğer bir takım vazifeliler bulunduğu da görülmektedir.

Bursa İmareti Vakfiyesi

Şimdi asıl mevzuumuz olan Bursa'daki İmaret vakfiyesine gelelim: Murad I.'ın Çekirge'de bir câmi ve medrese ile bir imâret yaptırdığı mâtûmdur. Bunun tarihini kroniklerimiz 767 de (1366) yâni Padişahın çocuklarının sünnet düğünü yapıldığı senede gösterirler (Krs. *Tevârih-i âl-i Osman*, Giese nşr. s. 24; ayn. esr., Mehmed b. Elvan nüshası, s. 67; Saadeddin, *Tâcüttevârih*, I., s. 81). Vakfiyesinin 787 de (1385) tanzim edildiğine göre, bu tesis yirmi sene içinde ikmal ve evkâfı da tesbit olunmuş demektir. O devirde «Kaplıca İmareti» diye şöhret alan bu imaretin elimizdeki vakfiyesi, tanziminden 15 sene sonra, yâni, Yıldırım Bâyezid zamanında, 802 de (1400) çıkarılmış bir suretidir, tuğrasızdır. Başbakanlık Arşivinde, mâliyeden müdevver vesikalar arasında 162/5 numaradadır. 440 sm. uzunluğunda 25 sm. eninde olup âhrarlı şark kâğısına yapılmıştır. Vakfiye metni 118 satırdır, başta 6 satırlık bir başlık, altta 10 satırlık bir zeyil vardır. 39 şâhid göstergelmiştir. Vakfiyenin başında, bunun, hayatını tercüme-i hâl kitaplarından öğrenemediğimiz, merhum Kadı Celâleddin Dede Bâli tarafından yazıldığı, «Bâyezid Han b. Murad Han» yâni vakîfin oğlu bulunan Padişahın izniyle ve Bursa kadısı Mehmed b. Hamza b. Mehmed (Molla Fenârî) mârifetiyle ve, her halde, onun el yazısıyle, İmaretin vakfı şartlarına riayette ihtiyat göstermek üzere, mükerrerken yazılarak bir suretin çıkarıldığı bildirilmektedir ki, vakfiyenin sonunda bu Pâdişâh tarafından vakfa, aşağıda zikredeceğimiz, ilâvenin yapıldığı hâkkindaki kayıt ile aynı karakteri ve yazılı göstermektedir. Bu son ilâve kısımdaki evâhir-i ramazan 702 (19.V. 1303) tarihinin yanlış bulunduğu ve bunun evâhir-i ramazan 802 (25.V. 1400) olması lazımlığından muhakkaktır. Öyle anlaşılıyor ki, Yıldırım Bâyezid bu zâviye ile babasının türbesine yeni bir vakîf ilhak edeceği sırada, belki, vakfiyenin ziyaına meydâna vermemek mülâhazası ile, asıl vakfiyenin sureti

çıkartılmış, başına zikrettiğimiz kayıt, sonuna da yeni evkaf ve yeni şartlar kaydolunmustur.

Vakfiyeyi şu kısımlarda mutalâa etmek mümkündür:

I. — Vâkîf, emir-âzam, melik-i mülük-ül arab v'el a'cem, hâmî-i bîlâd-ullah, râ'î-i 'ibâd-ullah, nâşir-i esnâf-ül'adl v'el-ihsân sıfatları ile ve sultan ibn sultan Murad b Orhan halled-allâhu sultânehû ve... ola-rak zikredilmektedir.

II. — Vâkîf, saf ve hâlis bir niyyet ile hakkı, mülkü olan, yedinde ve tasarrufunda bulunanı hibe, tasadduk, habs ve vakfederek Kapluca nâhiyesinde «îmaret-i Kapluca» denilen zâviyeyi, hâvi olduğu bütün mekânlar, meskenler, matbahalar, mahtaplar ...v.s. ile ihdâs, binâ ve i'lâ eylemiştir.

III. — Vâkîf, bu zaviyeyi ulemâ, meşâiyih; sâdât, huffâz ve vâ'ız-lardanveyâ fukarâ ve mesâkînden müsâfir olarak gelenlerin ikametine vakf ve tahsis etmiştir.

IV. — Vâkîf, bu zâviyeye, Kaplıca'ya (Çekirge) tâbi olan havaliyi, bütün hududu, hukuku ile vakf ve tahsis etmiştir. Bu mintakanın hu-dudu kible tarafında Kestene-çukuru mevkiiinden başlamakta, buradan Tekfür-oğlu mevkii, sonra sırası ile Keşîş-dağı (Uludağ) kulesindeki meşhur ziyaret, Tilkülük-burnu, İlica, Söğüdünce mevkilerinden geçmekte, Nilüfer ırmağına, daha sonra Saru-kaya, Kızıl-alan, Göde-deresi, Uğur lu-kıray, Emir-i ahur-vâdisi ve Kirazlı hududuna vasil olduktan sonra Gök-eren hududuna, dikili taşlara, Kozlu-bağçe, Demür-kapu mevkilerine ve nihayet tekrar Kestene-çukuru mevkiiine ulaşmaktadır. Bu hududun içinde kalan arazi-ki İmâretin evkafidir-aşağı-yukarı bugün Uludağ'ın cenub ve garb taraflarını, kısmen Orhaneli ve Bursa köyle-rini ihtiva etmektedir. Vakfiyede zikredilen bu isimlerin bugünkü yer adları ile tamam mutabakatını tesbit etmek mümkün olursa vakfın vâzih hududu meydana çıkabilir. Maamafih, bundan hemen hemen iki asır sonra tahrir edilen Gazi Hûdâvendigâr Evkafı, bize, bu hudut içindeki köyleri tanımaktadır. (krş. tahrir defteri Nr. 1064, Başbakanlık Arşivi): Şöyledi ki, Bursa'ya ve Kete nâhiyesine bağlı olarak gös-terilen köylerden birçoğu (Kirazlı, Sipâhiler, Kavacık, Gökçe-viran, Yenice, Mürselle, Çongarlar) bugün dahi isimlerini muhafaza etmek-tedirler. Vakfiyede ise bu köylerden hiç biri kaydedilmemiştir.

V. — Vâkîf, bu hudud içinde olan bütün köy ve mezreaları, ev ve meskenleri değiirmen, otlak, bağ, meyvalı ve meyvasız ağaçları, bütün ehlî hayvanları, büyük-küçük, kadın-erkek bütün reâyâyi, bağlarda ye mezrealarda sâkin bilcümle köleleri imârete vakfetmiştir.

VI. — Vâkîf, aynı zamanda, Mudanya kalesini, bütün tâbileri ile,

Bursa şehrinde biri kadınlara diğerî erkeklerle mahsus iki büyük ha-mamı, Bursa'da 19 dükkâni, Eğer e köyünde bir kît'a bağ ve bir göz değirmeni-içinde hizmet eden köleleri ile birlikte, Ermenos köyündeki bir bağı, bir dinki imârete vakfetmiştir.

VII. — Vâkîf, bu evkafı kendi mülkünden ayırmış, elinden ve tasar-şartları hâvi olmak üzere, vakfetmiştir. Hibe, terhin, temlik ve itlâf edilemez. Halef ve vâris bırakılamaz, hiç bir suretle bozulamaz. Vâkîf, teyid edilen şekli ve tekid edilen şartı üzere cereyan eder, zamanla tenkis olunamaz. Bu vakf, hükümdar, halife, vezir, kadı muhtesip veya nâsden hiç bir kimse tarafından tebdil, tağyir, tahvil, tâtil ve ihmâl edilemez. Tebdiline teşebbüs, ibtâl ve tahviline kasdedenler harâmi irtikâp etmiş ve günâh işlemi olurlar.

VIII. — Vâkîf, evkaf işinin tevliyetini ve nezâretini sadrâzam Hay-reddin Paşa'ya vermiştir. Burada iki vazife sadrâzamın uhdesindedir. Muahhar vakfiyelerde, meselâ Bâyezid II. Edirne İmâreti vakfiyesinde, mütevellilik ve nâzırılık ayrı iki vazifedir ve iki adama tevdî edilmişdir. Kapluca İmâretinde Hayreddin Paşa imam, hâfiz, nakib, hâdim, ferras, câbi, tabbâh, nüvvâb gibi vazifelerin nasb ve azillerine bakacaktır. Bunlardan her hangi birinin gayr-i lâyîk hareketine vâkif olursa evvelâ nasihat, sonra zecrî muâmele tatbik ve nihâyet azledecektir.

IX. — İmârete gelenler üç gün müsâfir kalabilecek ve bundan son-raki ikametleri mütevellinin reyine bağlı olacaktır. 'Ulemâdan, kibâr, meşâiyih ve sâdâttan birisi müsâfir olduğu vakit vazifeleri lâyîki vec-hile hizmetlerinde bulunacak, hayvanlarına yem vereceklerdir. Müsâfir, fukaradan biri dahi olsa aynı suretle hareket edeceklerdir. Ancak fâsik ve târik-i salât olanların ikametleri temdid edilemeyecektir.

X. — Vâkîf, vakfın hâsilatını evvelâ imârete, onun tamirine, gallesinin artırılmasına, sonra da zâviye masâlihine şart etmiştir. Bakıyenin öşrü mütevelliye verilecek, mütebâki, yukarıda söylediğimiz gibi, gelen giden müsâfirlere tahsis edilecektir. İmam, hâfiz, nakib, ve sâirenin maaşları mütevellinin reyine göre tesbit edilecek, kezâ diğer tenvir ve teshin ihtiyaçlarını da mütevelli dilediği şekilde verecektir.

XI. — Vâkîf, vakf mevzuâtından hiç bir şeyin bir seneden fazla icâra verilmeyeceğini, icâr müddetinin hitâmidan önce başka bir icâr mukavelesi akdedilmemesini, evkafın zâlim, tâmi', mütegallibe kimselere icâra verilmemesini şart eylemiştir.

XII. — Şayet mûrur-ı zaman ile zâviye yıkırsa vakfın hâsilâti fukarâ-i müslimîne sarfedilecekti.

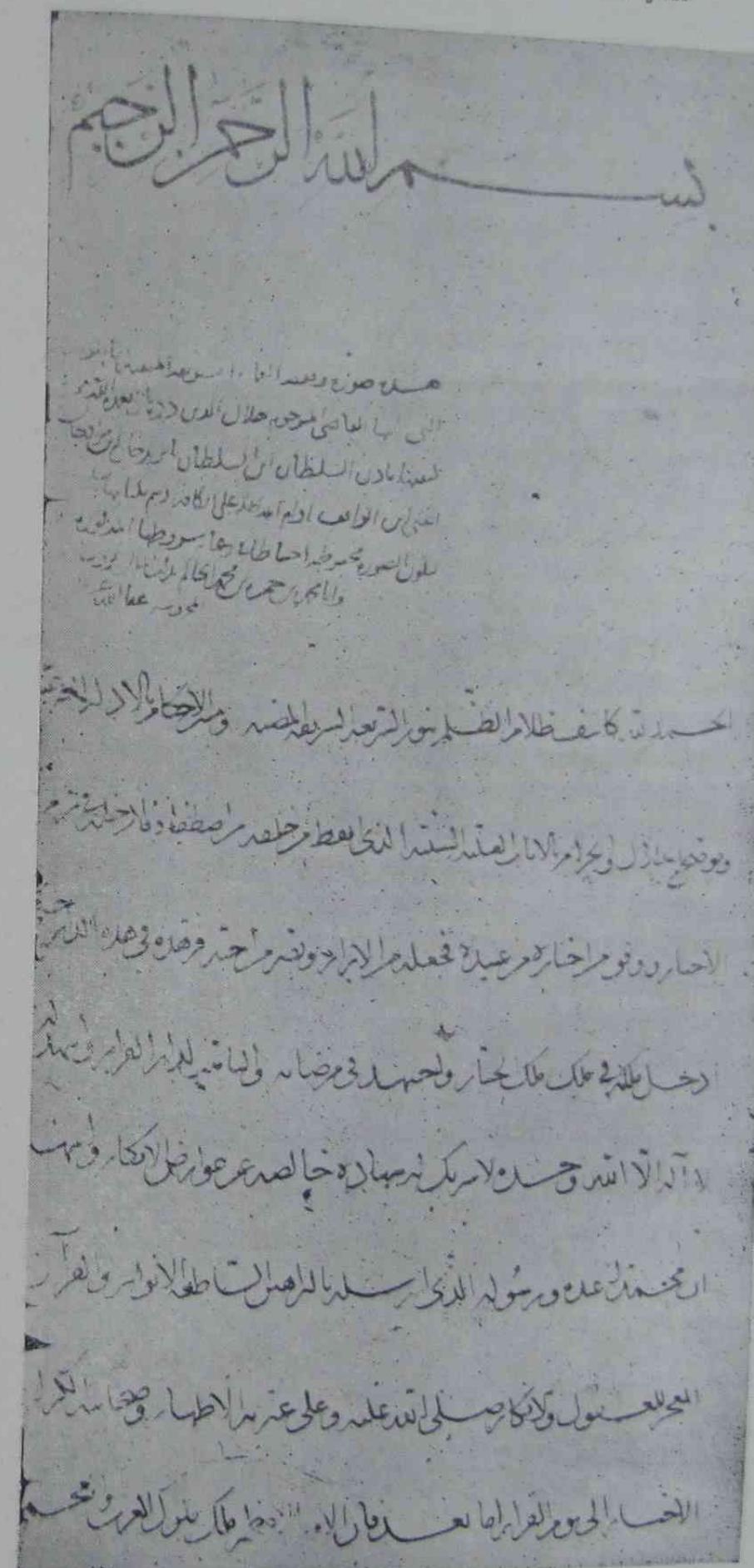
XIII. — Vâkîf, vakf için evvelâ Allahı, sonra peygamberler, evliyâ

ve sulâhâ ruhlarını ișhad etmekte ve hükümlerinin infazı hususunda da 'udûl ve iltifat cemâatinden, erbâb-ı kabûlden kimseleri şâhid göstermektedir.

XIV. — Vakfiyenin tarihi evâsît-ı cumad II. 787 (24. VII. 1385) dir. Bu târih Murad I.'ın şehzâde Savcî isyanı ile meşgul olduğu seneye tekabül etmektedir.

XV. — Şahidler arasında Kutlu Bey, Bekâr Bey gibi ümerâdan oldukları anlaşılan bâzı kimseler olduğu gibi Barimbay, Beybars şeklinde isimlere de tesadüf edilmektedir. Bir kısmı saray veya devlet memurları (Ahmed Çavuş el-Bevvâb, Hacı Sungur el-Hâdim) veya yetişçileri (Ali b. İsmâîl el-Muhtesib, Haci Pulad b. Emirahur, Umur Bey b. Koskos Sübaşı). Şahidlerden bir kısmının da devşirmelerden veya mühtedilerden olduğu (Şerefeddin b. Abdullah, Fettah b. Abdulla, Mahmud b. Abdulla) görülmektedir. Maamafih, Orhan Beyin Mekece vakfiyesinde olduğu gibi hânedenan bir isim mevcut değildir. Vakfiye evâhir-i ramazan 802 de (25. V. 1400) ilâve edilen zeyilde, Yıldırım Bâyezid'in, babası Murad I. Zaviyesi evkaf ve vazifelerine ilhâken, satın alıp vakfettiği Kurşunlu adında sahilde bir zimmî köyü bahis mevzuudur. Bu köyün geliri de Kapluca İmâreti zâviyesine, babasının türbesine tahsis edilmiştir. Şöyle ki, bu zâviyede ders veren müderrise günde 12 akçe, bu müderristen ders gören talebeden her birine birer akçe olmak üzere günde 18 akçe, subyan muallimine günde iki akçe, türbede kur'an okuyanlardan her birine günde dört akçe olmak üzere 60 akçe, hatibe günde bir akçe verecek, mütebakisi Zâviye masârifine harcanacaktır. Müderrisin, muallimin ulûfelerinin bu zeyilde tasrih olunması, Murad I. medresesinin ve mektebinin Yıldırım Bâyezid zamanında ve onun tarafından faaliyete geçirildiğini hatırlamaktadır. Maamafih bu vazife sahiblerinin vaziyetlerinin bu tarihte (802=1400) tesbit ve tahrir edilmiş olması da mümkündür. Vakfiyenin arkasında mühürsüz ve dolayısıyla sûret gibi kabul edilmesi lâzımğelen bir huccet kayıtlıdır ki, 26 rebi II. 873 de (13. XI. 1468) Kapluca İmâreti evkafından Bursa'daki dükkânlardan birinin Mahmud Paşa (Sadrâzam) evkafına kiralanması hakkındadır ve hucceti yazıp tescil eden Edirne kadısı Mevlânâ Mustafa b. Yusuf (Hocazâde) dir. Bu tarihte Murad I. İmâreti evkafi mütevellisi ümerâdan Haci Ali Bey b. merhum Isâ Bey bulunmakta idi.

İşte, bütün bu hususiyetleri ve verdiği malumat ile, bu vakfiye XIV. asır müesseseler tarihimiz için kıymetli bir vesikadır. Aslinin ve huccetinin orijinal olmamasına rağmen, on beş sene gibi kısa bir zaman sonra bu suretin çıkarılmış olması, zeylinin Molla Fenârî tarafından yapılması, vesikanın kıymetini artırmaktadır.

حيثما أصافهم وهو احمد كرد وعمر ابراهيم بن علية الله عزمه وحده
عن حرجه جاءه محمد بن سعيد طلاق صدقة كاره بـ ٣٧٤
حيث أعلم اللاد الموزع طلاق صدقه يوم الماء حتى يعصي الله اذنكم وحال
عنه اسلام اذنكم اول ما يعطي عليه اخر طلاق صدقه حاره علم بغيره
وقد لاصاليه دعوه وله من يضع عنده وضيق عليه وسر جنحه يوم حرجه
كذلك من عمل رحرمحه في معلمته مرسى بولا لوار سهانه اذن الماء
وبيه فضل مراجمه وانه اوسيره صاحبه وبيه كل اعز سنه نويكلا
بعد ويزر الاعمال والسوق الابطال للقديس بلده وفق المأذن
الذى كتب فقد الله بحسبه وله علم اللاد الماء ما كان حفظه وبله محب
من وحوزه وتصدقه وضيقه اذ اعرب عبد الله وضيق عليه هذا المؤذن
الوالد بما يعقل فما بعد فرداً وفق المأذن ذكره الراوية التي اجلت
منها واستهالي على اهالى حيد قبورها الشهاد فتحجا بجسمه في
د محظوظة الاماكن الى المساجد والمطاعم والمحابط والمساجد المصاطب فالاداء
الى سهانها معاصرها دخل مباله وفعلا على الصادق زوج ولد ابراهيم

وللبيك من العادات أربع خطوط في الوعاظ كثيرة في مهار السوار الفرق وفرز
 يرثون منها وينتسبونها ويعتبرونها كلها في تسلية ما ينبع من مهاراتها
 وتفقدها على الماء التي ينتسب إليها فربما يجمع حدودها ما جمع في هذه الأعوام
 البالغة كستة جنورى يحدها درون من صلبه معهم تكفي لغير ذلك وفوق
 صلبه الركبة المشهورة الكافية لكتنط طاغي التي يعتد بها العلاج فهذا
 صلبه الذي ينبع من صلبه الكافى بصلبه الجيد وبصلبه الكافى وجيد وبصلبه
 صلبه الهرم السببي يتلوى ويتصلب في وضع سقى صاروخ الماء
 إلى قريلك ومن صلبه الذي ينبع من صلبه الكافى بصلبه الجيد وبصلبه الكافى
 ينبع إلى وادعه من آخر صلبه الذي ينبع من صلبه الكافى بصلبه الجيد
 بصلبه الكبير بصلبه الكبير بصلبه الكبير بصلبه الكبير
 ومن صلبه الذي ينبع إلى آلام المتنبئ بالجاحظ العروي بصلبه الكبير
 بصلبه الكبير بصلبه الكبير بصلبه الكبير بصلبه الكبير
 بصلبه الكبير بصلبه الكبير بصلبه الكبير بصلبه الكبير

ورس من وألم من على الطلاق والراقص والراقص على كروم البحار شعره
 ونه عليه في الحرم من المقرب الاعتنى بالكافر بما ينبع من مهاراتها
 والراقص الصغار والكبار سعى اللذان حسنهما كذا صاروا إلى
 غاماً لازم وكمار سعى الكافر وسرع ماسك وفوق كلها ينبع
 بطنها الكافر سحال الجمجم جمع ما ينبع من مهاراتها وجايسها
 المتنبئ مدينها بالحمد لها للحال والحالات وسعى حمايتها
 بطبعه كمر كما نسب قريله من سوس وباشي ينك بطبعه كمر كما نسب
 بكل المخطوب عيدهمها وكل سعاده مطر وحسن ديار ودار الواقع الدار سيد
 اقدامه هذه الاعقاد بالذكر عن عالمه وأفراد عز الدين بمحاجة خرسانه وفيه
 صوقة فرقاً وصداً واحداً له حمايتها وحبساً بمنزلة حكمت لخاتراً وطبعت
 شناسلاً لآخرها فصالها ينبع منها السرع حاوياً من صلبه حاوياً من صلبه بغرض
 الافتراض جنعاً بشارة العقوبة التي هي في الوجه وبإصر والملائكة

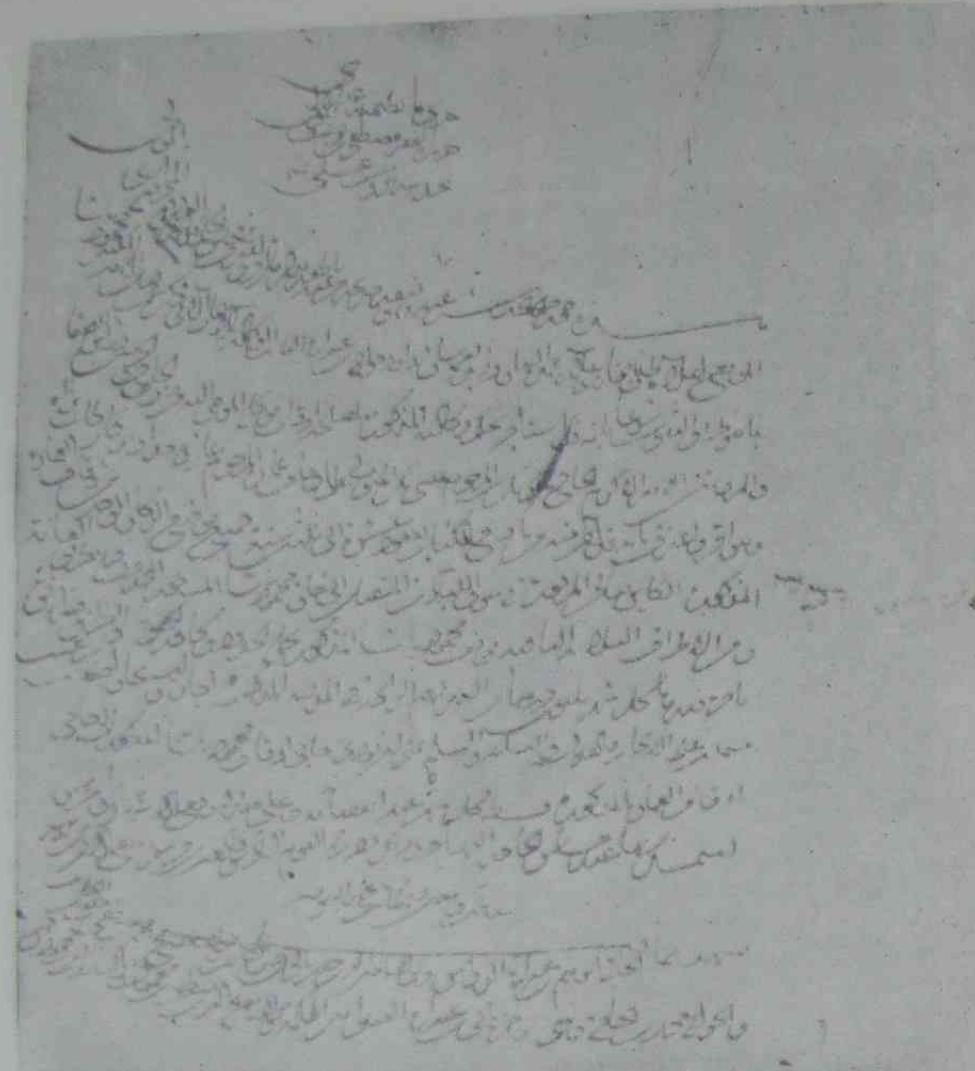
سلف ولا ملك ولا حصہ ولا سرقة لغيره من الناس فـ
أول من يسرق لا يعلم الله بذلك ووجهه من الحق بل يجري على صدره المودع ويما علمناه
الثانية لا يسمعه ولا يفهمه ولا يدركه كونه لا ينكره فـ
وهما ماضى وإن كذا لا يجد الأحد عمر بن عبد الله قد وسّعه الله أن يوم القيمة مختلف
وملك وعزيز وفاسخ نكبات ولا يخافه الكافر جماعة هداه أوصى
ولا يعصيه ولا يندليه ولا يغنه ولا يحوله ولا يهابه ولله العظمة ثم يرجع في
عصبه فـ
الثالثة كف عصري كلامي وحمدك الله صاحب حافظ ولقد علمنا محدثي
ما أفال عليه الناس لا يسرق الأرض بأخذها المرضي غير حق طرقه فـ
وأنهم يجهرون وبالاعتناء بالطريق عند الدليل على المقام والمعنى
لعمد الله على الطالبي حالي كما في تفسير سورة وعي في فضائله
وقد يذكر بعض علماء الله وما فيه حجر ونسل الصيد عليه بعد تلقته الملائكة في قبره
أحمد وشمس الدين بن كاظم وطلسه ومجازاته ما فات الأعداء وغير العقوبات

لهم لا نفع لطالبك وندر بهم المنهى فلم يدرس المدارس حملت المعرفة
لهم لا شرعة بمن لا قدرة له ولهم المولى في النظر في الواقع المركب وهو على المعنى
الرسوبي الأعظم على المدى أعمد الورى في العلا، له هنا الاطلاق والمعنى
خير النور يا شاهد القتل يا مدد وانقدر سمعه لحكمة وفضله واصفه
سر مر الامان وناسه الحفاظ على النفس وحاجز والغير، الجانى الطنجي ونحوه
وهي حملها الله المصايخ الله يوصى بهم الى رأي المسوبي وخطا الواقع في نهر النفس
وأجل اصل حذر مولا ارجع اليه النظر وحاله او لا فاذ لا اصلح لها لشعل النفس
عصف صندوق العرض الميسع حاله وادا يصبه ودق وعزم على المسوبي ونحوه
على سعيد بهم صحة ذلكم الواقع عاد ما يمايز حرمها القبيل الصمدية ولا
في الآخر وعاد الحاله ما تغيره وقد نظر الخضراع في التهذيب به كان
سر الورى عليه في المصلحة، حافظ على ما في المصلحة سمعها لما اعمر محمد بالاسعى
سمح له ولهم معاذ الله ربنا وعاصمه بالاسعى تأقلم على المسوبي زيد في

الآفاص بعد السلام بذلك فإذا تناول أحد على رغبة طلاقه السلامي
وأخرج عن هذا إذا كان المعنى جلساً أو غارياً يكرر ذلك سوطاً على فاسدته
نزل بها الحبل العطاء، لكنه أهلاً لانتدابه على تناوله مخدوماً على ما يعطيه
عند وقوفه بذلك عصماً لكنه معه عذر عليهما على هذه
البيهيد الفقراً إلى كرامته بخدماته لآخر المكرر قوله فإذا صدر
السلام يكون باسمه بعد ذلك منوطاً بطرسله الموئي أو منوطاً به ومنوطاً به
الترف، فما أذان يكون فاسقاً فعلينا ما وفقناه بأحمد بن شاكر الصواري
ويضعها مشرط وعمر المفعول قد تبدل من الغور إلى المعرفة كلامه في وجوب
ما اتفق لصالحه وما نفعه لغيره فلما نفعه كلامه في وجوب
وهي ملحوظة فإنها ملحوظة وإنما تتحقق بغيرها في وجوبها
ويعملها في كلها وتحت يديها المتعاجلة وإنما تتحقق بغيرها في
وهي ملحوظة وإنما تتحقق بغيرها في كلها وإنما تتحقق بغيرها في

نعته بغيرها إنما يتحقق ذلك في وجوبه غيره على حسنه التي تتحقق بذلك
الآن شرطها وهو القول بالخط القذر عذر ذلك ما سبقه صالح عليه قوله
كذلك حسنه ما صرف على التبرير والباقي في أيام المنصر وفي الأذى والدهش
للانتداب على العصود والعصاوى إنما يتحقق ذلك على ما
يراه المنوي بشرط الواقع فإذا تحقق ذلك لا يجري إلا قرار المقررة بعد ذلك
الجاء إلى الجاجة أكبر منه ولو حصل على عقد الجائز لجري حجي بعض
من الجائز المعقود عليهما الأذى لا يجري ظالم ولا ظالم على عقد حجي غالباً
ويعملها فما اتفق لها وإنما تتحقق بغيرها في وجوبها في وجوبها
إنما تتحقق بغيرها المتعاجلة وإنما تتحقق بغيرها في
السلوك فيها أصل العولى المعاصله ولعلها الصدر بوجهه مصروفها إلى
قوله المثلث من أكبر ومحاججه وإنما تتحقق بغيرها في كلها بذلك

الله يحيى في علمه بعد طاسمه فاما المدعى على نفس دعوه عليه عدته
والناس احمدوا لها واعلم بذلك على تقدحي الحلم المخواز الكفر الذي اصبعه
اللامح على كل حسنة غير بدلها ملئها واصنافها كلها من نفس المرض
بهد الوفى المذكور به جا الفرد وكفى سنه لاحظها بالليل وبالنهار
والذين لا يروا الصلحن والملكه المعنون بالفهم الصحيح وعلوه
روحكم السليم لا ادراكه صريح الصادر عن ذلك عاصفه الواقف بحكمه
على الجمل المسطور والنقط المرئي وامتد على حكمه جماعة العدالة والفق
والبر والعدل الى الفراس المخصوص بالمعنى او الجمل وذلك حرج في اواستاذ
الكتاب

KIRK HADÎS TERCÜMELERİNE UMUMÎ BİR BAKIŞ

ve

Ankaralı İsmail Rüsûhî'nin
“TERCÜME-İ HADÎS-İ ERBAÎN’I,”

Abdülkadir Karahan

İslâm kavimleri arasında, edebî bakımdan, kırk hadîs tercüme ve şerhlerine en fazla alâka gösteren ve, bu vâdide, birinci sınıf sanatkârlarının kalemi ile en çok manzum risaleler meydana getirenler, türkler olmuştur. Yalnız dinî-tedrisî mahiyette olmak üzere Osmanlı ulemâsı tarafından tasnif edilen kırk hadîslerde tercih pâyi, umumiyetle, Arap diline verilmiştir. Misal mahiyetinde olarak: Cemalüddin Aksarayî, Kemal Paşa-zâde, Lütfî Paşa, Şemsüddin Dalıcı, Taşköprü-zâde, Tokatlı Ahmed, Bursali İsmail Hakkı, Birgivi-Akkirmanî... v.b. nin Arba'ün Hadîs'lerinin hep Arap dili ile yazılmış olduğunu düşünmek elverir. Ara-sıra da, Osmanlı müellifleri veya diğer Türk boylarına mensup kalem erbâbı, dinî-edebî kırk hadîs tercümelerini, farsça tertip ve tanzime özenmişlerdir. Seyyid Sadr, İdris-i Bitlisî, Firdevsî i Rûmî, Özbek Veliyüddin... v.b. nin bu neviden risaleleri, bunun şahidleridir. Esasen arapça ve farsçaya ilim ve edebiyat lisanları olarak ehemmiyet vermiş bulunan müslüman türklerin evvelâ dinî, sonra da edebî hüviyeti göze çarpan bu mevzûda, adı geçen dillerde eserler vücude getirmeleri gâyet tabîîdir. Üstelik türkün çok dil bilirlik hususunda da kuvvetli bir istidat sahibi olduğu meşhûl değildir.

Bu nevide arapçaya temayül, daha ziyâde, hadîslerin o dille olması ve arap edebiyatında geniş bir maziye malik bulunması; dinî-didaktik hüviyeti itibarı ile din ulemasının elinde işlenmesi hasebiledir. Türk âlim ve ediplerinin ana dillerinden başka arapça ve farsçada, bilhassa edebî eser üzerinde tedkikat yapabilecek derecede ve hattâ bu iki dilde risaleler meydana getirilebilecek bir iktidarda vukufa sahip oldukları, sık sık, görüleğelen bir hâdisedir. Halbuki türkçe yazan iranlılar, veya farsça ve türkçe tasnifler vücûde getiren araplara ya hiç raslanmaz, yahut ender tesadüf edilir. Bu vâ'a, kırk hadîs mevzûnda bir kerre